

est disgregativum visus. Quae distinctio etiam locum habet quando predicata sunt realiter eadem, et tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiae, et formae: Sic in sensu *materiali*, sive *identico*, animal est rationale, quia animal et rationale sunt eadem res; *formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversae in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est, quod *identice*, seu *specificative*. *Formaliter* autem quandoque idem est, quod *reduplicative*; quod exprimi solet per particulas *quatenus*, *in quantum*, *quata-
lis*, etc. Ita homo *formaliter* seu *reduplicative* est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo, est rationalis. Si autem dicam homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu *formali*, sive *reduplicativo*.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter* dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus. Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causae continere *formaliter*, quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic ignis dicitur *formaliter* calidus, quia calorem, quem producit, etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causae continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur: sic piper, aut vinum *virtualiter* dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

118. Denique, *eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non aequivalenter tantum et *virtualiter* effectum continet sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis, scilicet, imperfectio-
nibus quae sunt in effectui. Sic sol *eminenter* est calidus, quia et virtutem habet producendi calorem, et est calore perfectior. Item Deus *eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia, sublatis imperfectio-
nibus, eas in se continet, ut causa perfectissima.

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se. *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic risibile sumptum *formaliter* est proprietas hominis, et a rationali distinguitur. Risibile autem sumptum *radicaliter* est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

119. V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter: ita ut praedicatum, quod dicitur convenire sub-
jecto formaliter, sit in recto de definitione subjecti. Sic homo est *formaliter* animal, uti et rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia haec hominis definitionem aut
essentiam non ingrediuntur.

DISQUISITIO II.

DE RELIGIONE REVELATA,

ubi etiam

suis locis, juxta rerum ordinem,

Rationalismi, Indifferentismi, Progressismi

Indefiniti, uno verbo, Liberalismi,

exploduntur errores.

PRAENOTANDUM.

1. Non soli theologi, sed philosophi etiam de Deo disserunt et de hominum officiis erga Deum; sed aliter et aliter: nam philosophi sola ducuntur ratione, theologi autem principem concedunt locum auctoritati, et quidem divinae, ratione vero ut pedissequa tantum utuntur. Quia ergo nos disquisitiones theologicas instituere aggredimur, ea, quae more pure philosophico tractantur, dimittere necessum est; tum ne actum agamus, oleum et operam, ut fert proverbium, perdentes; tum ne manum in messes alienas porrigamus. Insuper, in prioribus hisce disquisitionibus singulas evolvere et argumentis confirmare fidei veritates minime intendimus, sed fundamenta tantum jacere totius theologicae disciplinae, quae, uti diximus, revelatione potissimum nititur. Fidei igitur veritates illae, quae propriis et peculiaribus disputationibus elucidari solent, a nobis, iisdem de causis, nunc praetermittentur; et sufficiet, ubi id necessitas postulet, eas perpauca delibare. Inde et aliud necessarium deducetur commodum; quod, omissis ejusdem rei haud necessariis retractationibus, plenior totius Theologiae tradatur a professoribus notitia, cum ad suas tantum elucidandas quaestiones omnes singuli impenderint operam.

DIVISIO GENERALIS.

- CAPUT I. Nonnulla quae disquisitioni de Religione revelata praemittere oportet.
- II. De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.
 - III. De Revelatae Religionis Existentia.
 - IV. De Superstitionibus fidei revelatis.

CAPUT I.

Nonnulla quae disquisitioni de revelata religione praemittere oportet.

ARTICULUS I.

De Religione universim.

§ I.

Dei existentia et attributa.

2. **Dico I.** In primis illud ponendum est; Deum existere, et esse Ens Necessarium, et quidem unicum, ideoque in omni perfectione infinitum, et causam supremam ceterorum omnium entium. Hanc totius theologiae scientiae fundamentalem veritatem, quatenus sola rationis vi firmari potest, philosophia docet; quatenus fidei argumentis elucidanda est, ad theologicas de Deo disquisitiones referimus.

§ II.

Cultus Deo tribuendus.

3. **Dico II.** Deinde ponimus; Deo summam esse reverentiam exhibendam, et supremum tribuendum honorem.

Haec similiter propositio, quam naturalis ratio obviis suadet argumentis, a philosophia traditur; ad theologum tamen spectat propriis eadem tueri probationibus; quod breviter praestabimus, nam rei claritas non longam postulat orationem.

Prob. 1.^o Constante, per omnem seculorum decursum, sive in

lege Gratiae, sive in Mosayca, sive in Naturae lege oblatum Deo est sacrificium, ut notavit Tridentinum (1): «Sacrificium et Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit.» Atqui sacrificium nihil aliud est quam quaedam supremi cultus, qui latria dicitur, exhibitio; «Quis vero, ait Augustinus (2), sacrificandum censuit nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?»

Prob. 2.^o Praeceptum quod in omni lege, veluti princeps officium, fuit custoditum, sacrae quoque Litterae tradiderunt. Praecepit namque Dominus (3): *Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta... Veniam ad te, et benedicam tibi.* Et Christus Jesus vetus confirmavit mandatum (4): *Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.* Rursus: *Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit qui adorent eum* (5).

Prob. 3.^o In Syn. oecumen. V. can. 1, decreverunt PP. «Si quis non confitetur... unam deitatem in tribus subsistentiis sive personis adorandam, talis anathema sit.»

In re adeo aperta omnes consensisse Patres, quis dubitet? Chrysostomum laudasse sufficiat (6): «Propter hoc rationales facti sumus et a brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium Conditorum:» item: «Eum maxime adora, propter ineffabilem ejus majestatem (7).»

4. 4.^o Simplici rationis lumine quod hic tuemur etiam elucere, facile philosophia ostendit. a) Parentes esse honorandos, omnes intelligunt homines, corde persentiunt, et opere ipso, nisi impii fuerint, profitentur. Sed in Deo praefulgent, longe excellentius, causae omnes, aliaeque plurimae, propter quas colendos esse parentes intelligimus; ergo absque ullo dubio Deum eminentiori quodam modo colere necessum est. Quemadmodum autem a cultu parentibus debito arguimus, pari modo ab ea observantia argumentaberis, quam principibus solvimus, sapientibus, nec non omnibus privati vel communis boni praeclaris fautoribus.

b) Gentes omnes ubique terrarum Deo, vel iis, quos deos esse putabant, cultum solvendum consuerunt; hinc ajebat Cicero (8). «Sua cuique civitati Religio est; Deum quippe natura venerari novit; nec quisquam est homo, qui lege, quae hoc praecipiat, careat.» Unde cum *Cicerone*, et cum *Chrysostomo* supra laudato, eos qui Deum esse colendum negent, non homines esse, sed bruta animalia, asserere poteris.

(1) Sess. XXII, cap. I. — (2) De Civit. Dei lib. 10, c. 4. — (3) Exod., XX, 24. — (4) Matth., IV, 10. — (5) Jo. IV, 23. — (6) In Genes. c. VIII, hom. 26, 6. — (7) In Ps. 44, 9. — (8) Orat. pro Flaco.